

KENNISTAFEL 10 DECEMBER 2007

Kennisdeling over kinderen en huiselijk geweld

In januari 2007 organiseerde Enzovoort op verzoek van de Commissaris van de Koningin, de heer Cornielje, en gedeputeerde Esmeijer een verkennende bijeenkomst over stalking voor deskundigen uit de keten. Aan het eind van die middag zegde de provincie toe dat zij een faciliterende rol wilde vervullen om een vervolg te geven aan deze ontmoetingen. Dat wil zeggen, een ronde tafel bieden, op voorwaarde dat er commitment is bij de ketenpartners om aan te schuiven en actiepunten aan te pakken. Dit vervolg kreeg op 10 december voor het eerst gestalte met een bijeenkomst over kinderen en huiselijk geweld.

Namens de provincie heet Mandy Arens alle aanwezigen welkom. Daarna laat gespreksleider Febe Deug (adviesbureau De Beuk) eerst de deelnemers aan het woord. Wat is de doorslaggevende reden om hier te zijn? Veel aanwezigen willen weten welke initiatieven er al zijn in Gelderland, om de samenwerking te versterken en te concretiseren. En dat dat nodig is, omdat kinderen te weinig aandacht krijgen bij de aanpak van huiselijk geweld.

Dat kinderen nog te vaak over het hoofd worden gezien is ook het standpunt van Mariëtte van Dorst, directeur-bestuurder van Hera, die een inleiding verzorgt over kinderen en huiselijk geweld.

Kinderen en huiselijk geweld

Of kinderen nu opgroeien tijdens de bombardementen in Sarajevo, of geweld tussen hun ouders meemaken: voor het effect op kinderen maakt het weinig verschil. Ook als ze 'slechts' getuige zijn van het geweld.

Vanuit de theorievorming zijn er verschillende effecten op kinderen te beschrijven. De sociale leertheorie gaat ervan uit dat kinderen nieuw gedrag leren door observeren en imiteren. Als vader en moeder problemen alleen oplossen door geweld, zullen kinderen dat zelf ook als enige methode aanleren. Volgens de gehechtheidstheorie levert het aanschouwen en ondergaan van geweld een blokkade op om veilige gehechtheidsrelaties aan te gaan. Er is een ernstig risico dat deze kinderen later moeite hebben om een hechte band aan te gaan met hun partner en hun eigen kinderen. De traumatheorie houdt in dat iemand die mishandeld wordt, kan veranderen in iemand die zelf mishandelt. Overigens beweren deze theorieën niet dat elk kind beschadigd raakt, alleen dat zij

een grote kans hebben op een trauma. Ieder kind reageert anders, afhankelijk van leeftijd en karakter. Hoe langer het geweld duurt, hoe vaker het voorkomt en hoe jonger het kind, hoe groter de gevolgen.

Naar schatting gaat het in Nederland om 200.000 kinderen die jaarlijks getuige zijn van geweld. Dertig procent probeert tussenbeide te komen. Soms is een ouder gewelddadig, soms beide. Eigenlijk alle kinderen schamen zich voor het geweld, dragen het geheim met zich mee en verdedigen hun ouders; het maakt ze daardoor eenzaam. Jongens reageren vaker opstandig en boos, meisjes trekken zich vaker terug.

De gevolgen voor kinderen tot twee jaar zijn onder andere: niet goed groeien, veel huilen, eet- en slaapproblemen en lusteloosheid. Kinderen tussen de twee en zes jaar kunnen angstig en schrikachtig zijn, last hebben van hoofd- en buikpijn, opvallend druk, of opvallend stil zijn en zich soms agressief gedragen tegen leeftijdgenoten. Bij kinderen tussen de zes en twaalf jaar variëren de gevolgen van tegendraads tot teruggetrokken gedrag, hun schoolresultaten lijden eronder en soms zijn ze snel boos. Oudere kinderen uiten zich onder andere door spijbelen, weglopen, vandalisme, of ze nemen hun toevlucht tot drugs en alcohol.

In de opvang komen nogal wat vrouwen die zwanger zijn. Het zou kunnen dat de zwangerschap agressie oproept, maar het is ook denkbaar dat zwangere vrouwen hun ongeboren kind willen beschermen en daarom de stap zetten naar de hulpverlening. Sommige vrouwen worden wellicht zwanger in een poging hun relatie te redden. Geweld tijdens de zwangerschap geeft een verhoogd risico op vroeggeboorte, meer kans op infecties, bloedverlies en onvoldoende gewichtstoename en

een verhoogde kans op depressie bij de moeder. Terwijl de gevolgen voor kinderen dus aanzienlijk zijn, worden zij nog vaak over het hoofd gezien, ook in de opvang. De slachtoffers zelf zijn boos, of voelen zich schuldig; in elk geval zijn ze meestal erg op zichzelf geconcentreerd, door hun moeilijke verleden en nog onzekere toekomst. Maar ook de opvang zelf had tot voor kort niet zoveel aandacht voor kinderen. Er wordt inmiddels wat meer gedaan met kinderen en de ervaring van Hera is dat kinderen die hulp krijgen minder angstig worden en meer plezier en zelfvertrouwen krijgen, hun sociale vaardigheden vooruit gaan en ze zich veiliger voelen.

Voor kinderen van vier tot acht jaar is er *Veilig huis*, vier sessies waarin het er vooral om gaat dat kinderen zich uiten over wat veiligheid voor hen betekent en hoe ze daar vorm aan kunnen geven. De methodiek *Let op de kleintjes* is ontwikkeld voor kinderen tussen de acht en twaalf jaar. Dit is een uitgebreide cursus van tien sessies, waarin het gaat om verwerken, woorden geven aan het geweld en de spanning die het teweegbrengt en het doorbreken van het geheim. Ook de ouders volgen hierin drie bijeenkomsten over de impact van geweld op hun kinderen. Dit is vaak een stimulans voor ouders om aan het werk te gaan met hun relatie. Kinderen vanaf twaalf jaar kunnen terecht bij *Veilig huis*, opnieuw vier sessies met de nadruk op hun veiligheid en wat ze zelf kunnen doen.

Mariëtte van Dorst kwalificeert het aanbod van Hera zelf als pover. Er zijn regio's in Nederland waar *Let op de kleintjes* drie keer per jaar draait. Hier kost het de grootste moeite om voldoende kinderen te werven, dus kennelijk doen we iets verkeerd. In Nijmegen is het aanbod zelfs geschrapt omdat het niet vol komt.

Mariëtte van Dorst uit tot slot een viertal wensen en aanbevelingen: meer onderzoek, verdere ontwikkeling van het hulpaanbod voor kinderen, directe koppeling van huiselijk geweld met de zorg voor kinderen en minder vrijblijvende samenwerking tussen instellingen.

Vragen

De inleiding is helder voor iedereen. Er zijn dan ook alleen vragen naar aanleiding van de hulpverlening. Ten eerste: bestaat er ook een aanbod voor kinderen jonger dan vier jaar? Daar is nauwelijks iets over bekend. Iemand heeft gehoord van een aanbod in Amersfoort en de voorschoolse

opvang van Op-stap wordt genoemd, maar dan gaat het vooral om de link met opvoedingsondersteuning. Ook vraagt een deelnemer zich af of Hera een idee heeft waarom het hulpverleningsaanbod niet vol te krijgen is? Eigenlijk niet, is het antwoord van Mariëtte van Dorst, als Hera het wist, zouden we het al doen. Het verraderlijke is dat de volwassenen heel veel aandacht vragen en de kinderen niet zo snel laten zien dat ze hulp nodig hebben. Het is, zoals Febe Deug samenvat dus bijna een marketingprobleem.

Er zijn twee kernpunten:

- **Kinderen in the picture krijgen**
- **Goed gebruik maken van het bestaande aanbod**

Voor deze bijeenkomst zijn drie deelnemers gevraagd, om aan te geven wat zij vanuit hun organisatie (AMK, politie, maatschappelijk werk) zien als veelbelovende ontwikkeling en wat als hardnekkig knelpunt op hun werkkterrein.

Ingrid van Sluis is teamleider bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Haar werk bestaat hoofdzakelijk uit de beoordeling of binnengekomen meldingen in aanmerking komen voor een onderzoek door het AMK (in samenwerking met vertrouwensarts en maatschappelijk werker). Vervolgens is ze eindverantwoordelijk voor het onderzoek dat daarna wordt uitgevoerd door de vertrouwensarts. Bij meldingen spelen vaak meerdere problemen, maar aan 174 aangenomen meldingen (van de 1380, dus 8%) is in 2007 huiselijk geweld als eerste trefwoord meegegeven. Het betreft meestal kinderen die getuige zijn van geweld.

Hoopvol is de komst van iets wat lijkt op een elektronisch cliëntdossier, zodat je kinderen goed kunt volgen en je goed op de hoogte bent wie bij het kind is betrokken. Hoopvol is ook de nauwere samenwerking binnen de regio, onder andere met ggd's, jeugdgezondheidszorg en schoolartsen. Dit komt voort uit het knelpunt dat jeugdzorg er tegenaan loopt dat een kind na de overdracht soms binnen een paar maanden weer op de stoep staat. De hulpverlening is versnipperd (hulp aan de dader, andere hulp voor het slachtoffer etc.) en die hulpverleners vinden elkaar niet goed genoeg. Jeugdzorg is zelf ook niet altijd voldoende helder bij de overdracht. Er zou één persoon moeten zijn die het kind in de gaten blijft houden.

Eljo Lenting werkt bij de politie Noord- en Oost-Gelderland. Hij is coördinator jeugd en aanspreekpunt huiselijk geweld. De regio is trots op de proefsignaleringen en wat daarmee gedaan wordt. Al een aantal jaren is er samenwerking met Bureau Jeugdzorg. In alle gevallen waarbij de politie zich zorgen maakt over kinderen, geeft de politie een zorgmelding door. Vorig jaar waren dat er ruim 700, waarvan bij minstens de helft sprake was huiselijk geweld. Ook is er een zorgcasusoverleg met Jeugdzorg en het AMK, waarin de voortgang besproken wordt van de zorgmeldingen. Veelbelovend zijn ook de stringentere afspraken in een regio over het doen van aangifte bij kindermishandeling en huiselijk geweld, met name door professionals.

Als hardnekkig knelpunt wordt privacy al snel genoemd. Als we in het belang van het kind willen handelen, zou dit geen issue moeten zijn, vindt Lenting. Een ander knelpunt is dat beroepskrachten en instellingen naar elkaar wijzen als het er op aankomt wie er wanneer meldt.

Karin Verkerk is directeur-bestuurder van Maatschappelijk Dienstverlening Veluwe (fusie van Stichting Alert in Apeldoorn en Maatschappelijk Werk Veluwe). Ook het ASHG in Apeldoorn valt onder de verantwoordelijkheid.

Als je inzoomt op de vraag wat wij bieden aan kinderen, is dat beschamend weinig, constateert Karin Verkerk. Het maatschappelijk werk is gefocust op relatie- en andere problemen van gezinnen en individuen.

Goed is dat er veel signalen komen uit het schoolmaatschappelijk werk: de Zorg-Adviesteams zijn goed ingericht en daar waar die zijn is de drempel verlaagd. Goed is ook dat het maatschappelijk werk actiever is in buurten en huisartsenpraktijken, dichterbij de 'vindplaatsen' van huiselijk geweld. Bemoedigend is het te merken dat huiselijk geweld veel meer op de agenda van de maatschappelijk werkers is gekomen, door de betrokkenheid bij het ASHG.

Problematisch is dat er weliswaar veel bereidheid is in de regio's om samen te werken op het niveau van bestuurders en dat er trouw convenanten worden ondertekend, maar dat het daarna een stuk stiller wordt. Hoe spreken we elkaar daar op alle niveaus op aan? Zeker ook op het niveau van management. Als haar organisatie na een melding de hulpverlening op gang moet brengen, is het ver-

bijsterend hoe af en toe de ene organisatie het werk probeert door te schuiven naar de andere.

Inzoomen

Er worden vorderingen gemaakt, maar de sterkte van de keten wordt bepaald door de zwakste schakel. Het is ook zaak om elkaar bij de les te houden.

Het voorgaande levert drie onderwerpen, waarop de deelnemers in subgroepen gaan inzoomen om tot praktische oplossingen te komen.

1. Hoe zorg je dat hulp niet als een hete aardappel wordt doorgeschoven? Een convenant is een eerste stap, maar daarna moet de samenwerking nog handen en voeten krijgen.

2. Welke wegen kun je bewandelen om een stap verder te komen als privacy en beroepsgeheim in het geding zijn?

3. Welke rol is er voor de aanpalende terreinen, zoals school, opvoedingsondersteuning?

Hete aardappel

De eindconclusie van dit groepje is dat het belangrijk is elkaar op lokaal / regionaal niveau goed te kennen en dan met name de sociale kaart van de werkers. Als de samenwerking hapert, heb je steun vanuit de organisatie nodig om knopen door te hakken. Oplossingen op de werkvloer zijn het beste, maar het blijft mensenwerk en als werkers er niet uitkomen, moeten directies elkaar aanspreken. Het kan niet zo zijn dat een organisatie huiselijk geweld prioriteit geeft door een convenant te ondertekenen, maar dat in de praktijk niet waarmaakt omdat het te druk is met andere dingen.

Een suggestie is om samenwerking ook rechtstreeks door de uitvoerders vorm te laten geven, in plaats van als management een concept te ontwerpen. Afstemming van werkwijzen is wel een punt van aandacht; er zijn maatschappelijk werkers die vrij individueel opereren en dan ontwikkelt ieder zo zijn eigen manieren.

Privacy

Als we zo open blijven praten als nu het geval was zou er geen probleem meer zijn. Het helpt als je in een convenant ook de afspraken over privacy vastlegt en elkaar in casusbesprekingen kunt helpen herinneren aan die afspraken. Korte lijnen in

casusoverleg zijn belangrijk, omdat je formeel wel moet regelen wat je uitwisselt, maar het opbouwen van onderling vertrouwen ook een belangrijk punt is.

Er is al vrij veel uitgezocht en ontwikkeld op het gebied van privacy. Bovendien heeft het ministerie van Justitie een helpdesk privacy die volstrekt heldere informatie geeft. Er is een formeel kader en het blijkt dat je best ver kunt gaan. Het zou niet zo'n punt moeten zijn.

Een ander punt van overweging is dat je als organisatie wel kan schermen met het beschermen van de privacy van je cliënten, maar hebben deze mensen zich wel eens afgevraagd wat er gebeurt als je niet meldt? Misschien ben je dan professioneel wel schuldiger dan wanneer achteraf blijkt dat je met een melding te hard van stapel bent gelopen.

Een deelnemer oppert dat veel mensen ten onrechte denken dat het onomkeerbaar is als zij eenmaal melding hebben gedaan. Je zou goed bekend moeten maken dat je ook na een melding nog het heft in handen hebt.

Is het ook zo dat mensen bang zijn om vermoedens hardop kenbaar te maken, omdat ze er dan ook iets mee moeten? Dat zie ik bij leerkrachten, bij maatschappelijk werk eigenlijk overal: "als ik signaleer wat dan?" Dat onderwerp is ook bij groep drie aan de orde geweest.

Aanpalende terreinen

Hoe zorg je dat signalen opgevangen worden en naar de juiste plek doorspeeld? Als het goed is moet de afspraak zo zijn dat als een leerkracht signalen opvangt hij of zij deze ook meteen kan overdragen aan een interne begeleider (van het ZAT-team) en dat die de signalen bij de juiste externe organisaties neerlegt. De leerkracht moet gewoon weer door kunnen gaan met lesgeven en niet belast worden met het traject erna.

Maar kennelijk is het voor veel professionals toch spannend om te melden, omdat ze niet weten waar ze aan beginnen en hoe ingrijpend de gevolgen zullen zijn. Ze blijven er alleen mee rondlopen. Kortom: het gebeurt nog veel dat iemand, om wat voor reden ook, het probleem bij zichzelf houdt en daarmee vooral zichzelf belast, zonder dat het 't slachtoffer verder helpt. De paradox is dat de eerste stap die je moet nemen en die zo logisch lijkt, kennelijk toch erg moeilijk te zetten is. Hoe krijg je dat normaal? Volgens deelnemers begint het toch

met het delen van je zorg over een kind en de verantwoordelijkheid daarvoor.

Er is nog een reden om de andere kant uit te kijken. Iemand haalt een uitspraak van een huisarts aan, die zei: "Als ik achter de klacht ga kijken (bijvoorbeeld als ik de informatie dat een kind van de trap is gevallen wantrouw) ben ik een halve dag aan het bellen. En dus kijk ik niet verder."

Het klinkt alsof een langdurige investering in samenwerking nodig is, juist als er niet iets acuuts aan de hand is, zodat zich een bedding gaat vormen voor de situatie als er wel iets ernstigs is. Het is allereerst de vraag of mensen bereid zijn daar moeite voor te doen, want samenwerking vraagt investeren in meer dan je eigen organisatie.

Een ander punt is of de provincie, in faciliterende zin, iets zou kunnen betekenen? Daar komen een paar suggesties voor:

1. Investeren in case-management
2. Het hulpaanbod voor kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld zou veel sturender en dwingender georganiseerd moeten worden. Getuige zijn van huiselijk geweld is voor kinderen even ernstig als zelf slachtoffer zijn. In de praktijk gaan we er echter anders mee om. Bij kindermishandeling komt de Raad voor de Kinderbescherming in actie, maar met kinderen die getuige zijn van geweld gaan we vrijblijvend om.
3. Middelen om de grote groep zorgmijders te bereiken en te motiveren.

Afsluiting

Er valt nog het nodige te wensen en steeds komt weer de samenwerking naar voren als een moeizaam punt. Misschien hebben we allemaal zelf af en toe ook een stok achter de deur nodig om daar alert op te blijven.

Dat een bijeenkomst als deze ook iets in gang kan zetten, bewijst de introductie van Aware in Arnhem. Vanaf 28 januari 2008 kunnen slachtoffers gebruik gaan maken van dit persoonlijke beveiligingssysteem en dat is een gevolg van de bijeenkomst over stalking van een jaar geleden. Misschien kunnen we volgend jaar ook constateren dat we weer een stap verder zijn gekomen?